

ZOOLOŠKI VRT GRADA ZAGREBA

POLITIKA DOBROBITI ŽIVOTINJA (IWP)

1. UVOD

Zoološki vrt Grada Zagreba (u daljnjem tekstu: Ustanova) prepoznaje dobrobit životinja kao temelj svoje djelatnosti, stručnog identiteta i društvene odgovornosti. Kao moderna zoološka institucija, Ustanova djeluje u kontekstu očuvanja bioraznolikosti, edukacije javnosti i istraživanja, pri čemu dobrobit svake pojedine životinje predstavlja primarni kriterij svih odluka i postupaka.

Ova Politika se oslanja na WAZA Strategiju dobrobit životinja i razvijena je kako bi osigurala sustavan, transparentan i znanstveno utemeljen pristup upravljanju dobrobiti životinja. Njome se definiraju standardi skrbi, načini procjene dobrobiti, odgovornosti zaposlenika te mehanizmi kontinuiranog unapređenja za sve životinje koje žive ili privremeno borave unutar prostora Ustanove uključujući divlje, domaće, autohtone i invazivne vrste, bilo na lokaciji, tijekom transporta ili u suradnji s drugim organizacijama.

Ustanova prepoznaje da su životinje osjetilna bića sposobna za različita iskustva, te da kvaliteta njihova života ovisi o kompleksnoj interakciji okolišnih, bioloških i upravljačkih čimbenika. Stoga ova Politika obuhvaća sve aspekte života životinja u Ustanovi, od svakodnevne skrbi do dugoročnog planiranja.

Ova Politika predstavlja krovni dokument Ustanove, dok su detaljni postupci za svakodnevno praćenje životinja, procjene dobrobiti, izradu akcijskih planova i evidenciju uređeni povezanim programima, protokolima i obrascima Ustanove.

2. VIZIJA I MISIJA

Vizija

Zoološki vrt Grada Zagreba teži biti primjer izvrsnosti u području dobrobiti životinja, gdje je svakoj jedinki omogućen život ispunjen pozitivnim iskustvima, uz minimalnu izloženost negativnim stanjima.

Vizija Ustanove uključuje razvoj okruženja koje potiče prirodna ponašanja, aktivnu primjenu znanstveno utemeljenih praksi te prepoznatljivost kao referentne institucije u regiji.

Misija

Misija Ustanove je osigurati najvišu moguću razinu dobrobiti kroz integrirani pristup koji uključuje svakodnevnu skrb, kontinuirano praćenje i razvoj stručnih kapaciteta.

Ustanova svoju misiju ostvaruje kroz:

- implementaciju Modela pet domena
- razvoj sustava procjene dobrobiti
- agažiranje i poticanje svih djelatnika da budu proaktivni u poboljšanju i upravljanju dobrobiti životinja u zoološkom vrtu
- edukaciju zaposlenika i javnosti
- interdisciplinarnu suradnju
- aktivno sudjelovanje u međunarodnim mrežama

3. DEFINICIJA DOBROBITI ŽIVOTINJA

Dobrobit životinja u Ustanovi definira se kao ukupno stanje koje proizlazi iz fizičkih, fizioloških i emocionalnih iskustava životinje tijekom vremena.

Ustanova Zoološki vrt Grada Zagreba usvojila je EAZA-inu i WAZA-inu definiciju dobrobiti životinja koja opisuje dobrobit kao stanje specifično za svaku pojedinu životinju; to je način na koji životinja doživljava vlastiti svijet i život kroz povezanost s pozitivnim iskustvima specifičnim za tu vrstu, poput vitalnosti, privrženosti, sigurnosti i uzbuđenja, ili neugodnim iskustvima poput boli, gladi, straha, dosade, usamljenosti i frustracije. Mnoga od tih iskustava mogu se generirati kroz značajke prehrane životinje; okoliša; fizičkog zdravlja i kondicije (uključujući ozljede i bolesti); društvenog okruženja (uključujući interakcije s ljudima); i njezine sposobnosti da izrazi ponašanja specifična za vrstu kako bi imala pozitivna fizička ili socijalna iskustva. Na stanje dobrobiti životinje mogu pozitivno i negativno utjecati svi parametri njezinog životnog okoliša, a skrb za životinje je samo jedan od njih. Mogućnost izbora specifičnih za vrstu i individualna kontrola nad njihovim okolišem vrlo su važni čimbenici koji doprinose pozitivnoj dobrobiti životinja. Dobrobit doživljava pojedinac. Pojedinci unutar skupine mogu imati različite standarde dobrobiti ovisno o svom mjestu u društvenoj hijerarhiji, ranijim iskustvima, kognitivnoj pristranosti, osobnosti itd.

4. OPĆA NAČELA

Ustanova se obvezuje:

- provoditi proaktivne politike i programe koji prate i poboljšavaju kvalitetu života životinja
- osigurati okruženja koja su usmjerena na fizičke i bihevioralne potrebe životinja
- donositi odluke utemeljene na znanstvenim dokazima
- kontinuirano unapređivati standarde
- integrirati dobrobit u sve razine upravljanja
- razvijati pozitivnu radnu kulturu usmjerenu na osiguravanje pozitivnog statusa dobrobiti životinja

Dobrobit životinja ima prednost nad operativnim, estetskim ili edukativnim aspektima.

Ustanova vjeruje da dobrobit mora biti utemeljena na dokazima i specifična za vrstu. Smjernice za brigu o dobrobiti životinja u zoološkom vrtu se preuzimaju od EAZA- e, AZA-e te druge recenzirane publikacije o uzgoju, prehrani, ekologiji i biologiji.

Ustanova prepoznaje da ista vrsta može imati različitu razinu dobrobiti među jedinkama te da dobrobit nije stalna već je podložna promjenama i mijenja se tijekom vremena ovisno o iskustvima životinje. Pojedinci unutar skupine mogu imati različite standarde dobrobiti ovisno o svom mjestu u društvenoj hijerarhiji, ranijim iskustvima, kognitivnoj pristranosti, osobnosti itd.

Ustanova redovito provodi procjene dobrobiti, a sve izjave koje ne zadovoljavaju propisane kriterije stavljaju se u akcijski plan za dobrobit. Naknadni pregledi provode se kako bi se procijenila učinkovitost predloženih i provedenih mjera otklanjanja nesukladnosti.

5. TEMELJNI OKVIR - MODEL PET DOMENA

Ustanova primjenjuje Model pet domena kao ključni okvir za procjenu i upravljanje dobrobiti životinja.

Model pet domena (Mellor i sur., 2020.) kao globalno prihvaćeni okvir za procjenu dobrobiti životinja podijeljen je na fizičke/funkcionalne i mentalne komponente. Iskustvo i percepcija životinje unutar svake od četiri fizičke domene rezultirat će subjektivnim iskustvom koje se odražava u petoj mentalnoj domeni, koja predstavlja stanje dobrobiti životinje.

Model sugerira da ako su zadovoljene specifične potrebe životinja u fizičkom području, one doživljavaju pozitivna emocionalna stanja i dobru dobrobit u mentalnom području.

5.1. Prehrana

Da bi se osigurala dobrobit životinjama treba osigurati čistu vodu i primjerenu prehranu. Pružanjem odgovarajuće prehrane koja zadovoljava prirodne potrebe te uključuje odgovarajuće vrijeme hranjenja, način prezentiranja koji potiče prirodno ponašanje i aktivnosti doprinosimo pozitivnom iskustvu životinje.

Prehrana životinja u Ustanovi planira se na temelju znanstvenih spoznaja i stručnih smjernica te kao osnovu mora sadržavati:

- biološke potrebe vrste
- individualne karakteristike životinje
- životnu fazu i zdravstveno stanje

Naglasak je na raznolikosti namirnica, načinu prezentacije hrane (poticanje prirodnog ponašanja) te praćenju unosa i tjelesne kondicije

5.2. Okoliš

Nastamba se definira kao objekt za smještaj životinja, koji uključuju, ali nisu ograničeni na nastambe u izložbi- vidljive publici, nastambe izvan izložbi, privremeni smještaj, karantenu i izolacijske objekte. Nastambe se dizajniraju tako da udovoljavaju fiziološkim i psihološkim zahtjevima životinje u svakom trenutku i tijekom cijelog njezinog života. Veličina, oblik i izgled nastambe se dizajniraju na temelju razumijevanja biologije vrste uzimajući u obzir mogućnost i sigurnost rada osoblja i odgovarajuće izlaganje posjetiteljima.

Okoliš se oblikuje kako bi:

- omogućio kompleksnost i stimulaciju prirodnog ponašanja (iznimke mogu biti napravljene za životinje koje su na medicinskoj skrbi).
- osigurao sigurnost i kontrolu te pružio mogućnost izbora (toplo/hladno, svjetlo/tama, privatnost)
- osigurao parametre okoliša unutar raspona na koji je životinja fiziološki prilagođena.

Ustanova kontinuirano procjenjuje kvalitetu prostora i prilagođava ih u skladu s potrebama životinja i razvojem stručnih standarda pridržavajući se EAZA-inih smjernica (gdje su dostupne).

5.3. Zdravlje

Temeljni uvjet uspješne dobrobiti je održavanje dobrog zdravlja životinja. Ključni elementi dobrog zdravlja koje je Ustanova postavila kao jedan od prioriteta su proaktivni programi zdravstvene zaštite i preventivne mjere kako bi se sve životinje održavale u dobroj fizičkoj kondiciji, pokazivale normalno, očekivano i pozitivno ponašanje, razvoj, reprodukciju i očekivani životni vijek.

Zdravstvena zaštita uključuje:

- preventivne programe (cijepljenja, pregledi)
- dijagnostiku i liječenje
- kontrolu zoonoza i biosigurnosne mjere

5.4. Ponašanje

Ustanova prepoznaje važnost ponašanja kao ključnog indikatora dobrobiti. Omogućavanje izražavanja prirodnog ponašanja jedan je od osnovnih ciljeva upravljanja životinjama. Ustanova potiče prirodno

ponašanje pružajući stimulirajuće i dinamično okruženje prilagođeno specifičnim potrebama svake vrste u zbirci što uključuje interakcije s njihovim okolišem, životinjama iste vrste ili drugim vrstama te ljudima (posjetitelji, timaritelji).

Posebna pažnja posvećuje se:

- prepoznavanju abnormalnih ponašanja
- obogaćivanju prostora (Program obogaćivanja okoliša)
- treningu životinja kroz pozitivnu motivaciju (Program treninga)
- monitoringu (Protokol o promatranju životinja)

5.5. Mentalno stanje

Mentalna domena najvažnija je od 5 domena. Predstavlja iskustvo životinje odnosno njeno mentalno stanje što procjenjujemo ocjenjivanjem svake od četiri fizičke domene i načinom na koji životinje stvaraju negativna ili pozitivna emocionalna stanja – outputi. Mentalna domena predstavlja status dobrobiti životinje.

Ustanovi je prioritet minimizirati stres, strah i frustraciju te poticati pozitivna emocionalna stanja kod svih životinja o kojima skrbimo.

Mentalno stanje procjenjuje se posredno kroz:

- ponašanje
- fiziološke indikatore
- zdravstveno stanje

6. UPRAVLJANJE DOBROBITI ŽIVOTINJA

Ustanova primjenjuje integrirani pristup upravljanju dobrobiti koji uključuje svakodnevnu skrb, planiranje, provođenje Programa procjene dobrobiti i kontinuirano unapređenje. Dobrobit životinja nije izolirana aktivnost, već je integrirana u sve aspekte rada, uključujući:

- upravljanje populacijom
- dizajn nastambi
- edukacijske aktivnosti
- organizaciju kroz imenovanje odgovorne osobe za dobrobit i formiranje interdisciplinarnog tima
- koordinaciju kroz redovite sastanke i razmjenu informacija između odjela
- odgovornosti i jasno definirane uloge svakog zaposlenika

Odluke koje mogu utjecati na dobrobit životinja uvijek se razmatraju kroz prizmu njihovog potencijalnog utjecaja na fizičko i mentalno stanje životinje.

Za provedbu Politike odgovorni su Uprava, odgovorna osoba za dobrobit životinja, kuratori, veterinari, zoolozi i timaritelji, svatko u okviru svojih poslova. Timaritelji svakodnevno prate stanje životinja i prijavljuju značajne promjene, dok odgovorna osoba za dobrobit koordinira procjene i praćenje mjera.

6.1 Fizičko ograničavanje

Fizičko ograničavanje povremeno će se koristiti tijekom rada sa životinjama. Minimalnu razinu ograničavanja potrebnu za provođenje postupaka primjenjivat će i provoditi odgovarajuće educiran djelatnik. Prilikom premještanja životinja, treba koristiti pozitivne tehnike poput treninga s pozitivnom motivacijom gdje god je to moguće. Tamo gdje bi fizičko ograničavanje bilo značajno

štetno za dobrobit životinje, a tehnike treninga pozitivnom motivacijom nisu primjenjive, može se razmotriti kemijsko ograničavanje (npr. sedacija).

6.2 Ublažavanje boli

Ublažavanje boli pružit će se svakoj životinji koja pokazuje znakove boli ili gdje se smatra da će se bol vjerojatno pojaviti usljed kirurških ili medicinskih intervencijama uvažavajući će to ovisiti o jedinki, vrsti, dobi, karakteristikama ponašanja i zdravstvenom stanju.

6.3 Kontracepcija i upravljanje populacijom

Kontracepcija se može koristiti kad god postoji potreba za upravljanjem populacijom, a druge metode kontrole populacije nisu primjenjive. Moguće nuspojave i kirurške i kemijske kontracepcije razmatraju se prije donošenja konačne odluke o primjeni kontracepcije.

6.4 Prijevoz i transport

Svi premještaji životinja moraju biti unaprijed isplanirani i pripremljeni i u skladu s međunarodnim i nacionalnim standardima i propisima. Dobrobit životinja mora se razmatrati u svim fazama: prije, tijekom i nakon prijevoza. Svaka vrsta ili jedinka imaju specifične potrebe što čini pažljivo planiranje bitnim. U planiranje i pripremu životinja za premještanje uvijek je uključeno kompetentno osoblje s različitim stručnim znanjem (veterinari, kuratori, zoolozi, timaritelji). Prilog: Protokol o transportu životinja i Politika izmjешtanja i nabavke životinja.

6.5 Eutanazija

Ustanova Zoološki vrt Grada Zagreba smatra eutanaziju prihvatljivom opcijom kada je ugrožena dobrobit životinje. Eutanazija u svrhu dobrobiti životinja, odnosno postupak okončanja života životinje radi ublažavanja boli i patnje, provodit će se kako bi se spriječila patnja uzrokovana neizlječivom, osobito bolnom bolešću ili stanjem koje značajno narušava kvalitetu života životinje. Starenje je progresivan i spor proces koji može predisponirati životinje za razvoj bolnih, a ponekad i izrazito stresnih bolesti i stanja koja negativno utječu na njihovu dobrobit. Procjena dobrobiti pri kraju života provodit će se u slučajevima kroničnih bolesti ili stanja koja se ne mogu učinkovito liječiti i/ili imaju značajan negativan utjecaj na dobrobit životinje, osobito kao posljedicu degenerativnih promjena povezanih sa starenjem.

6.6 Mutilacija životinja

U Ustanovi nisu dopušteni zahvati koji uzrokuju trajno oštećenje ili nepotrebnu patnju životinja. Metode identifikacije koje uključuju mutilaciju, a kada ne postoji niti jedna druga prikladna metoda označavanja, moraju se prethodno iskomunicirati između službi i moraju se provoditi uz odobrenje veterinara uz poštivanje važećih zakona.

Osakaćivanje kao metoda sprječavanja bijega ptica ili ograničavanja njihove sposobnosti kretanja nije dopušteno. Ustanova daje prednost nabavi ptica s očuvanom sposobnošću leta. Pri razmatranju prihvata ptica na kojima je takav zahvat prethodno proveden procjenjuju se njihova dobrobit, mogućnosti primjerenog smještaja i svrha prihvata.

Označavanje životinja u svrhu identifikacije (npr. ušne markice ili tetovaže) uvijek se mora provoditi najmanje invazivnom dostupnom metodom. Tamo gdje se mutilacija koristi u svrhu identifikacije, uvijek se mora provoditi u skladu s odobrenim veterinarskim postupcima. Kastracija u svrhu upravljanja populacijom uvijek se mora provoditi u skladu s primjerima dobre veterinarske prakse.

6.7 Događanja i uznemiravanje

Kada Ustanova organizira javna događanja ili slične aktivnosti te planira građevinske radove svaki događaj se procjenjuje s obzirom na njegov utjecaj na dobrobit životinja. Tamo gdje se utvrde rizici za dobrobit životinja, primjenjuju se postupci ublažavanja, npr. postavljanje zvučnih ili vizualnih barijera, pružanje životinji prostora za povlačenje ili premještanje životinje kao zadnja opcija. Tijekom događaja ili radova, životinje se prate radi možebitnih naznaka ugrožavanja dobrobiti.

6.8 Kronične bolesti i gerijatrijske životinje

U slučajevima kada dobrobit životinje nije neposredno ugrožena, ali znanstveno utemeljena saznanja upućuju na vjerojatnost njezina budućeg narušavanja, Ustanova će provesti individualnu procjenu dobrobiti životinje, odnosno procjenu kvalitete života, te predložiti plan zdravstvene skrbi za starije životinje kako bi se pravodobno poduzele mjere za smanjenje patnje. Odluke o eutanaziji životinje donosit će se isključivo nakon temeljite procjene i u skladu s Protokolom o humanoj eutanaziji životinja.

6.9 Istraživanje i očuvanje vrsta

Sva istraživanja, uključujući invazivna istraživanja, moraju proći strogu etičku procjenu, kako je definirano Pravilnikom o istraživanjima u Zoološkom vrtu Grada Zagreba.

Pri odlučivanju o prikladnosti provođenja istraživanja, dobrobit pojedine životinje te očuvanje vrste i biološke raznolikosti predstavljaju temeljne i najvažnije kriterije.

7. PROGRAM PROCJENE DOBROBITI

Kroz Program procjene dobrobiti životinja nastojimo razviti strukturirane procese koji omogućuju proaktivno praćenje dobrobiti, rano prepoznavanje problema i unapređenja temeljena na dokazima. To uključuje sustavno vrednovanje dobrobiti životinja o kojima skrbimo putem prikupljanja i analize podataka. Program procjene dobrobiti životinja osigurava kontinuirano preispitivanje i unapređivanje naše politike dobrobiti. Ključni elementi uključuju:

- redovite procjene dobrobiti korištenjem validiranih pokazatelja dobrobiti za mjerenje stanja životinja
- interdisciplinarnu suradnju između timaritelja, veterinar, zoologa i stručnjaka za dobrobit životinja kroz provedbu sveobuhvatnih procjena i akcijskih planova
- holistički pristup koji uključuje mjere temeljene na životinjama (izlazne mjere) i mjere temeljene na resursima (ulazne mjere)
- donošenje odluka temeljenih na rezultatima procjene te određivanja prioriteta i provedbu unapređenja dobrobiti životinja
- integraciju najnovijih znanstvenih dostignuća i najboljih praksi radi kontinuiranog unapređenja strategija dobrobiti

Kada procjena utvrdi problem ili mogućnost značajnog poboljšanja, izrađuje se Akcijski plan dobrobiti koji uključuje mjeru, odgovornu osobu, prioritet, rok i ponovnu procjenu učinkovitosti.

Kako bi se osigurala trajna relevantnost i usklađenost s najnovijim istraživanjima i najboljim praksama, ovaj dokument revidirat će se i ažurirati svake dvije godine.

7.1 Procjena dobrobiti životinja

Razumijevanje prirodne biologije i ekologije vrste, zajedno s njezinim fizičkim i psihološkim potrebama, od ključne je važnosti. Jednako je važno prepoznati individualni karakter i sklonosti svake životinje. Ponašanje životinje odnosno način na koji djeluje i reagira u svojem okolišu uvijek ima

značenje i predstavlja vrijedan pokazatelj njezine dobrobiti. Kvalitetno provedena procjena pruža objektivne informacije temeljene na dokazima i identificira mogućnosti za poboljšanje.

Elementi procjene dobrobiti životinja pažljivo su odabrani i strukturirani u upitnik koji odgovara našim specifičnim potrebama i dobrobiti životinja o kojima skrbimo. Redovite procjene dobrobiti planiraju se s ciljem da svaka jedinka ili odgovarajuće definirana skupina životinja bude uključena u procjenu dobrobiti najmanje jednom godišnje. Do postizanja potpunog godišnjeg obuhvata zbirke Program se provodi prema godišnjem planu procjena, uz postupno povećavanje obuhvata i prioritarno uključivanje životinja kod kojih postoji povećan rizik za narušavanje dobrobiti.

U tijeku je integracija digitalnog alata za procjenu dobrobiti kako bismo unaprijedili prikupljanje i analizu podataka, čime ćemo omogućiti učinkovitije i sveobuhvatnije praćenje.

Upitnik za procjenu dobrobiti osmišljen je tako da nije specifičan za pojedinu vrstu ili takson, već je primjenjiv na sve vrste u zbirci. Ako nije moguće pojedinačno identificirati jedinke provode se procjene dobrobiti skupine.

Kako budemo stjecali iskustvo i stručnost kroz njegovu primjenu, dodatno ćemo unaprijediti proces razvojem taksonomski ili vrstovno specifičnih upitnika za procjenu dobrobiti.

Rezultati procjena koriste se za izradu akcijskih planova.

8. EDUKACIJA, KOMUNIKACIJA I DRUŠTVENA ULOGA

Ustanova prepoznaje svoju ulogu u edukaciji javnosti o dobrobiti životinja. Tema dobrobiti životinja dio je nekoliko obrazovnih programa za više razrede osnovne škole, srednje škole, fakultete i širu javnost. Odgovornost za dobrobit životinja obrađuje se u sklopu objašnjavanja uloge i svrhe zooloških vrtova i akvarija. Ova se tema također obrađuje tijekom sezonskih radionica, edukativnih kutaka i drugih aktivnosti organiziranih za širu javnost tijekom posebnih događanja. Od 2026. godine planira se uvesti tema dobrobiti životinja u najmanje 50 % svih obrazovnih programa.

Ustanova aktivno ulaže u razvoj zaposlenika kroz stručne edukacije i radionice da bi osigurala visoku razinu kompetencija i poticala kulturu odgovornosti. Zaposlenici se potiču i podržavaju da pohađaju relevantne događaje i tečajeve.

9. ZAVRŠNE ODREDBE

Ova Politika predstavlja temeljni dokument kojim se uređuje dobrobit životinja u Ustanovi.

Svi zaposlenici dužni su je poznavati i primjenjivati u svakodnevnom radu

Ustanova se obvezuje na transparentnost, kontinuirano unapređenje te odgovorno upravljanje dobrobiti životinja.